

LUDDALTA LASITALOON

Luddalla 45 vuotta ja lasitalossa kolme

Luddalla

Konttorissa

Neiti tämä tulee sunnuntain lehteen. Toimikaa nopeasti, kaupunginjohtaja odottaa minua. Kopea mannekiinikoulun johtajatar nosti kiinanpalatsikoiransa tiskille. Koira tehosti rouva Taabe Slioorin tönkyä ääntä kimeällä räksytyksellä. Mietin, miten joku nainen voi olla noin pelottava ja samalla säälön kaupunginjohtajan rouvaa, joka joutui kestävänsä julkista nöyryytystä. Romaanipariskunta pesi mattoja merivedessä. Mies toi joka viikko koko kesän pienen kahden rivin ilmoituksen. Hän kertoi, että heillä on iso perhe ja maton pesusta saatu tienesti on heille elintärkeä. Minä 19-vuotias tyttö en voinut kuin hämmästellä pääkaupungin elämää ja ihmisten elämän erilaisuutta. Olin Helsingin Sanomien käteisilmoituskassa.

Kesällä 1954 etsin uutta kesätyöpaikkaa. Olin juuri päättänyt keskikoulun ja vakaa aikomukseni oli jatkaa lukioon. Olin saanut paikan Naistenklinikalla sairaala-apulaisen kesälomasijaisena, mutta kahdessa viikossa huomasin, ettei minusta ole sairaalatyöhön. Olin tullut Karkkilasta kesätöihin. Mikä neuvoksi aralle, ujolle nuorelle maalta tulleelle tytölle. Tarkoitushan oli tehdä töitä koko kesä ja ansaita sitä nuorelle niin tärkeää omaa rahaa.

Äidin serkun vaimo oli töissä Helsingin Sanomien käteisilmoituskassojen vastaavana. Suvun painostuksesta soitin hänelle ja kerroin pulmastani. Saman tien pääsinkin tapaamaan Judith Wernbomia, pääkassaa. Hän kysyi, osaanko aakkoset. Kerroin osaavani ja jo viisi vuotta lukeneeni ruotsia ja neljä vuotta englantia. Seuraavana päivänä 15. kesäkuuta tulin kesäapulaiseksi konttoriin ja aloitin työt ilmoitusvastauksissa. Asiakkaat hakivat ilmoitusvastauksensa ja ostivat lehden irtonumeroita. Mainostoimistot noutivat tarkistuskappaleensa. Asiakkaita virtasi tasaisesti. Asiakaspalvelussa ujous täytyi voittaa. Mainostoimisto Taucherin kesäapulainen haki heidän kappaleensa. Viikon päästä hän pyysi minua elokuviin. Siitä alkoi meidän seurustelumme. Minulla ei aikaisemmin ollutkaan poikaystävää.

Kahden viikon päästä minut 17-vuotias kesätyttö siirrettiin tilauskassan lomittajaksi. Yhtenä päivänä Tauno Palo seisoi tiskin takana. Hän pyysi tarkistamaan oliko hänen vaimonsa maksanut tilauslaskun, jota hän ojensi tiskin yli minulle. Kun aion tarkistaa asian, Aune Virtanen, tilausasioiden pomo, halusi auttaa minua tarkistuksessa. Selvisi, että Kirsti Ortola oli jo maksanut laskun. Tauno Palo oli tyytyväinen ja kiitti minua kesätyttöä. Hän taputti kädelleni ja sanoi "kiitos pikkuneiti asian hyvästä ja ystävällisestä hoidosta". Kun "Tauno Suuri" oli mennyt, uskalsin jo hengittääkin.

Sitten olikin jo syksy. Minulta kysyttiin halusinko jäädä töihin. Tärkeä päätös oli tehtävä. Lupasin äidille ja isälle, että jatkan opiskelua työn ohessa. Palkasta ei kukaan puhunut mitään. Niinpä jatkoin työtä samalla, pienellä kesätyön palkalla.

Pääsin myymään teatterilippuja ja makulatuuria. Teatterilippujen myynnistä sai kaksi vapaalippua kuukaudessa sekä Kansallisteatteriin, että Ylioppilastalolla toimineeseen Kaupunginteatteriin. Lippuja riitti osaston nuorimmallekin. Minulle avautui tilaisuus, johon ilman vapaalippuja nuorella pienipalkkaisella konttoristilla ei olisi ollut varaa. Niinpä kävin katsomassa kaikki näytelmät Kansallisessa. Ylioppilastalolla esitettiin paljon operetteja Rakastuin Leharin musiikkiin. Isäni kanssa kävimme katsomassa Kansallisessa Ella Erosen Kamelianaisen.

Liian myöhään menin ilmoittautuman Ressun iltalukioon. Lukio oli jo täynnä, mutta minulle ehdotettiin, että kävisin uudelleen viidennen luokan. Siellä olisi ollut vielä tilaa. Se tuntui kuitenkin tylsältä ajatukselta. Niinpä tein tyhmän ratkaisun, enkä mennyt Ressuun. Jotain piti kuitenkin löytää tilalle. Aloitin kauppakoulun iltalinjan Liikemiesten kauppakoulussa Korkeavuorenkatu 23:ssa.

Minulla oli edessä asunnon haku. Koulutoverini kanssa olimme asuneet alivuokralaisina kesän Pukinmäessä. Kukaan ei neuvonut, että olisin voinut hakea yhtiön asuintalon, Kalevankatu 44:n "tyttöjen kämppään". Vaikka siihen yhteisasumiseen ei olisi juuri sillä hetkellä päässytäkään, olisin voinut kuitenkin jättää anomuksen sisään. Ryhdyimme yhdessä tilausosaston Sirpan kanssa etsimään alivuokralaisasuntoa. Meitä onnisti ja saimme kohtuuvuokralla huoneen Kalevankadulta.

Asiakaspalvelussa edellytettiin asiallista pukeutumista. Koululaisen vähäisestä vaatevarastosta ei ollut enää mihinkään. Eritoten, kun siirryin työskentelemään kassassa. Konttorin nuorilla ei ollut erityistä nuorten tyyliä. Tuntui siltä, että meidän toivottiin näyttävän "tärkeän työn arvoisilta". Apu vaatepulmaan kuitenkin löytyi. Sanomain Kerho järjesti ompelukurssin Kalevankatu 44:n tiloissa. Siellä saimme oppia vaatteiden teosta kädestä pitäen. Kerhossa oli myös rottinginpunontakurssi. Jouluna suku sai lahjaksi rottinkitöitä.

En tiedä, oliko Kerhon ansiota vai kenen. Meillä konttoristeilla oli mahdollisuus käydä kerran viikossa jumpassa Hilma Jalkasen liikuntakoulussa. Saimme ohjausta oikein pianon säestyksellä. Joku tiesi kylläkin kertoa, että idea oli ministeri Eljas Erkon. Hänen kerrotaan sanoneen, että konttorin tytöt tarvitsevat liikuntaa istumistyön vastapainoksi.

Ministerin päätöksellä meille konttoristeille maksettiin syksyllä "takkirahaa" ja keväällä Eljaksen päivänä "hatturahaa". Koko henkilökunta sai jouluna nk. kolmannentoista kuukauden palkan. Palkoista ei koskaan puhuttu, eikä mistään perusteista tiedetty.

3.

Yksi kolmesta käteisilmoitusten vastaanottajasta erosi ja niin minut siirrettiin kassatyöhön. Työelämä muuttui vielä kiireisemmäksi, mutta myös mielenkiintoisemmaksi. Lauantaisin oli jonot kadulle asti, vaikka kuinka ahkeroimme. Asiakkaita piti neuvoa kaikessa rauhassa ilmoituksen laadinnassa. Ei saanut näyttää liian kiireiseltä. Erittäin raskasta oli kohdata ihmiset heidän surunsa keskellä ja auttaa heitä laatimaan rakkaidensa kuolinilmoitus. Meillä oli ilmoitusmalleja, jotka auttoivat asiakasta mieltämään millaiselta heidän ilmoituksensa näyttää lehdessä. Itsellä ei ollut vielä elämänkokemusta, mutta myötäelämisen taito arkipäivän työssä auttoi.

Monia hauskoja hetkiä koko konttorille tarjosivat Repe Helismaa ja hänen esiintyjäkaverinsa Eemeli (Toivonen) ilmoituksia jättäessään. Repe puhui sketsiensä äänellä ja Eemeli "soitti poskea". Åke Blomqvist jätti tanssikoulunsa ilmoituksen säännöllisesti. Samoin Estelle Suomalainen, jonka koira rakasti sokerinpalojani. Koira ryntäsi ovelta tiskilleni. Estelle tuli sisään hitaammin. Hänellä oli kipeät jalat ja ihmettelin, miten hän jaksaa opettaa tanssia. Estelle oli värikäs persoona, Åke Blomqvist kohtelias herrasmies.

Aloitteleva laulaja Eino Grön toi ilmoituksia siinä, missä hän kulloinkin esiintyi. Hän oli arka, ystävällinen kaveri, mutta kerran minusta tuntui, että hän hyräili jotain laulua Mietin, että hän näyttää enemmän painijalta kuin laulajalta. Olin kuullut, että hän harrasti painia ennen laulajaksi ryhtymistään. Marion Rungin äiti oli selvästi ylpeä tyttärensä menestyksestä. Sen aisti heidän yhdessä jättäessään Marionin esiintymisilmoituksia. Marion vaikutti aralta nuorelta tytöltä. Usea muukin esiintyjä oli vakioasiakkaamme. Kaikki tämä oli vain osa normaalia, kiireistä työpäivää.

Kun asiakas halusi viime hetkellä muuttaa ilmoitustaan, soitimme tai juoksimme latomoon ja siellä yhdessä faktorin tai joskus jopa suoraan latojan kanssa teimme muutoksen.

Vaalien lähestyessä oli vielä kiireisempää. Monet poliitikot antoivat ilmoituksensa mainostoimiston tehtäväksi, mutta Arkadianmäelle yrittäjiä jäi vielä käteisilmoittajaksikin.

Asiakkaat tulivat sisään Ludviginkatu 2-4:sta. Sisäänkäynnistä oikealle he menivät Ludvigin- ja Erottajankadun kulmataloon joko tili-ilmoituksiin tai pääkassaan. Tili-ilmoitusten henkilökunta palveli mainostoimistoja ja muita suurilmoittajia. He tiesivät laatoista ja matriiseista ja tekivät kiinteää yhteistyötä latomon kanssa. Perällä oli pääkassa, joka maksoi palkkiot avustajille ja hoiti koko Helsingin Sanomien maksuliikenteen. Sisäänkäynnistä vasemmalle asiakkaat tulivat meille käteisilmoituksiin ja tilauksiin sekä ilmoitusvastauksiin. Asiakkaiden puolella oli korkeat seinälliset kirjoituspulpetit, jossa he voivat rauhassa laatia ilmoituksensa. Kahdelle penkillekin saattoi istahtaa.

Puhelinilmoitukset oli Ludviginkatu 6-8 toisessa kerroksessa. He olivat yhtä kiireisiä kuin me käteiskassatkin. Vuokrata halutaan ja henkilökohtaista ilmoituksia ei saanut laskulle. Näiden ilmoittajat toivat ilmoituksensa meille käteisellä. Toisessa kerroksessa, vanhan 1800-luvun lopun kulmatalon puolella oli myös työpaikkalääkärin vastaanotto. Hänelle odotettiin vetoisessa käytävässä. Sanoimmekin, että jos aiemmin ei ollut vilustunut, niin siinä se sitten tapahtui. Siellä oli myös levikkiosasto.

Kaikkien yhteinen ruokala - Jumppasen kuppila - oli neljännessä kerroksessa. Rouva Jumppanen tyttärineen piti ruokalaa. Se oli hänen oma yrityksensä, ei yhtiön ruokala vielä tuolloin.

Kerran odotin hissiä alakerrassa Ministeri Eljas Erkkö tuli myös siihen. Kun hissi tuli, pidin ovea auki häntä varten. Ministeri sanoi "ei, ei, neiti on hyvä, naiset ensin". Olin hämmentynyt. Hän liikkui kepin kanssa ja olisin mielelläni antanut hänen mennä ensin. Hän puhui nuorelle ystävällisesti ja jäi pois kolmannessa, toimituksen kerroksessa.

Syksyllä -55 yli vuoden seurustelun jälkeen ostimme Jukan (sen mainostoimisto Taucherin lehtiä edelliskesänä hakeneen pojan) kanssa kihlat. Emme kertoneet kenellekään asiasta. Olimme niin nuoria, ettei kummankaan perhe olisi sitä hyväksynyt. Työn aherruksessa aika lensi siivillä.

Kävin jumpassa opiskelin ja harrastin ahkerasti kaikkea, mitä oli työn puolesta tarjolla. Keväällä 1957 meidät vihittiin. Syksyllä oli pakko kertoa töissä, että odotin lasta. Minulle sanottiin kiukkuisena, että jos tämä olisi tiedetty, ei minua olisi pantu kassaan. Totesin, etten itsekään kassaan siirtyessäni voinut tietää, koska silloin en vielä odottanut.

Tuohon aikaan palkallinen äitiysloma oli yleisesti kuusi viikkoa. Omaa lomaa sai Sanomissa ottaa kaksi viikkoa. Ei ollut taloudellisesti muuta mahdollisuutta, kuin palata työhön. Meillä ei ollut omaa asuntoa, vaan asuimme Jukan vanhempien ylimääräisessä isossa, kylmässä huoneessa, jossa pieni poika sairastui, emmekä saaneet hänelle hoitajaa niihin olosuhteisiin.

Äitini, tuolloin 42-vuotias, tuli apuun. Kävin aluksi töissä Karkkilasta. Jukka oli armeijassa. Myöhemmin kävimme pienen poikamme luona keskiviikkoisin ja perjantaina lähdimme suoraan töistä ja maanantaina tulimme Karkkilasta takaisin töihin. Ikävä oli kova niinä päivinä, kun lastani en nähnyt.

Istuin kassassa maidonkeräyskupit rintaliiveissä ja olin onneton. Olisin halunnut olla lapseni kanssa. Kuitenkin piti jaksaa olla asiakkaille ystävällinen. Vain harvoilta työtovereilta sai ymmärrystä. Työssä kiireenkin keskellä rahan kanssa piti olla tarkkana, vastasimmehan itse kassastamme. Kerran minulta puuttui kassasta 50 markkaa. Se teki ison loven perheen budjettiin. Raha oli nuorella perheellä tiukalla.

Sputnik lensi taivaalla ja Persian shaahi nai Sorajan. Olin niin nuori ja uppoutunut omaan kiireiseen työelämään ja lapseeni sekä mieheeni, ettei tapahtumat edes jääneet mieleen. Sen sijaan Hrutsevin kengän hakkaaminen Yhtyneiden Kansakuntien kokouspöytästä jäi mieleen. Muistan, kuinka kauhistelin pelätyn itä-naapurin johtajan tosi huonosta käytöstä. Presidentti Kennedyn kuolemaa surin.

Konttorissa työskenneltiin kuutena päivänä viikossa. Lisäksi käteisilmoituksia otettiin vastaan kaksi tuntia sunnuntaisin. Meillä oli kuuden tunnin työpäivä. Konttori oli avoinna kahdeksan tuntia klo 9.00 - 17.00. Niinpä useimmilla meistä oli kahden tunnin tauko päivällä. Luin useimmiten läksyjä nk. kanakopissa eli meidän kahvihuoneessamme, joka oli rakennettu kuin parveksi puoleen kerrokseen konttorista. Siinä oli kanaverkkoa ikkunoiden ulkopuolella ja tila oli matala. Pitkä vapaa tuntui keskellä päivää vähän turhalta, varsinkin silloin, kun kävin Karkkilasta toissa.

Pienen pojan hoidossa, työn aherruksessa ja opiskelussa aika lensi siivillä. Olin nyt lukemassa saksaa Saksalaisessa Koulussa ja heti perään englannin ja ruotsin kirjeenvaihtoa Eiran Kauppaopistossa. Jukka oli työssä Wihurilla. Vanha Antti Wihuri rakennutti arava-rahoitteisen omistusasuntotalon Pajamäkeen. Vihdoin meitä onnisti ja saimme pienen kaksion itsellemme. Olimme 22-vuotiaita, velkaisen asunnon omistajia.

Saimme toisen pienen pojan. Käteisilmoitusten pomoksi oli tullut Viivi Jantunen. Hänellä oli itselläkin lapsia. Kahden kuukauden äitiysloman jälkeen hän järjesti niin, että sain työvuoron klo 11.00 -17.00. Viivi oli lämmin, mukava työtoveri. Muistelen häntä vieläkin lämmöllä.

Korkeavuorenkatu 30:n kiinteistö oli juuri valmistunut saneerauksesta. Tili-ilmoitukset oli jo muuttanut sinne Ludviginkatu 5-7:n ensimmäiseen kerrokseen. Kuulin, että konttoripäällikkö Perkin sihteeri tulisi myös joskus myöhemmin siirtymään sinne perustettavan ulkomaan ilmoitusten päälliköksi. Kävin kysymässä Perkilta, olisiko minulla mitään mahdollisuutta päästä hänen sihteerikseen. Niin minut siirrettiin kassasta sihteerin avuksi. Minullahan ei ollut kokemusta sihteerin työstä. Perkki halusi nähdä, onko minusta siihen työhön. Puoli vuotta avustin Eeva Multiaa ja opin häneltä valtavasti sihteerin työstä. Kun hän siirtyi uuteen tehtäväänsä, minut valittiin sihteeriksi.

Konttoripäällikkö Juhana Perkin sihteerinä

Menin saman tien konekirjoituskurssille kouluun, jossa oli myös sähkökoneita. Olin kirjoittanut vain manuaalisella koneella sihteerin avustajana ja kauppaopistossa. Perkin sihteerillä oli meno sähkökirjoituskone. Istuimme Perkin kanssa samassa huoneessa. Ihailin, miten kauniisti puhuen pomoni pehmitti kiukkuisemmankin ilmoituksesta tai tilauksesta valittajan. Häntä toisella korvalla kuunnellessa oppi paljon. Koneella ei tietenkään voinut kirjoittaa, kun pomo oli puhelimesta, joten välillä oli pakkokin kuunnella.

Joskus jouduin myös viemään asioita Eljas Erkolle kolmanteen kerrokseen. Helpotti, kun hänen sihteerinsä Lisa Meckelburg-Mäkelä oli jo jonkin verran tuttu. Jännitystä hälvensi ehkä sekin, että olin kuullut ministeristä niin paljon hyvää ja varmaan myös se, että olin aiemmin nähnyt hänet.

Työtehtävät olivat moninaiset. Juhana Perkki oli monessa mukana ja automaattisesti sitten myös hänen sihteerinsä. Hän oli myös ilmoituspäällikkö ja isännöitsijä. Hänellä oli monia luottamustehtäviä myös talon ulkopuolella. Hän oli mm. Sanomalehtien Liiton puheenjohtaja ja IPI:n hallituksessa.

Ministeri Eljas Erkko kuoli 1965. Muistan suruliputuksen Ludviginkadulla ja Perkin tumman puvun ja valkoisen kaulaliinan hänen lähtiessään hautajaisiin. Konttorissa surtiin aidosti ministerin poismenoa. Päätoimittaja Aatos Erkosta tuli toimitusjohtaja.

Vuonna 1966 (ehkä jo aiemmin) alkoivat neuvottelut Graafisen Teollisuuden Liiton ja Graafisten Toimihenkilöiden Liiton välillä lehdissä työskentelevien toimihenkilöiden työehdoista. Meillä ei aiemmin ollut työehtosopimusta. Konttoristista tuli nyt virallisestikin toimihenkilö. Konttoripäällikön tehtävänä oli neuvotella, miten sovitut työehtosopimuksen määrätykset toteutetaan Sanomissa. Ensimmäiseksi pulmaksi nousi työaika. Liitot olivat sopineet työajaksi 37,5 tuntia viikossa. Työtä tehtäisiin viitenä päivänä viikossa. Vanhassa mallissa Sanomien toimihenkilöillä työaika oli ollut 36 tuntia viikossa ja töitä tehtiin myös lauantaina.

Yhtiössä päätettiin ostaa tuo 1,5 tuntia pois. En kuullut kenenkään vastustavan muutosta. Minusta ainakin oli ihanaa saada lauantai vapaaksi. Muutos toteutettiin Sanomissa 1967. Uusi työaika oli klo 8.15-16.15. Tämä sisälsi puolen tunnin lounastauon.

Sivukonttorien asiat olivat suoraan konttoripäällikön alaisuudessa. Sihteeri asioi sivukonttorien kanssa vain puhelimessa. Kun Tampereen konttorin henkilökunta kävi tutustumismatkalla Helsingissä, he hämmästelivät minun vaaleuttani. Olin heidän mielestään puhelinäänänen perusteella tumma. Tapasin ajan kuluessa muidenkin sivukonttorien henkilökuntaa, usein Sanomain kerhon puitteissa. Henkilökohtaisten tapaamisten jälkeen oli helpompi keskustella heidän kanssaan myös työasioista. Tuolloin ei tehty tutustumiskäyntejä.

Keväällä 1967 pääsin työmatkalle Sveitsiin. Matka oli nk. asiamiesmatka. Parhaimpia Helsingin Sanomien asiamiehiä palkittiin vuosittain. Matkalle tuli kirjakauppojen omistajia ja yksittäisiä hyvin pärjänneitä asiamiehiä. Kahdella bussilla kiersimme Sveitsiä. Meidän automme pomo oli levikkipäällikkö Eino Jäppinen ja toisen auton levikkijohtaja Esko Saraluoto. Meidän bussimme miehityksenä lehden puolesta oli lisäksi toimittaja Riitta Anttikoski ja toisen bussissa autoivat asiamiehiä levikkiosaston sihteeri Hilkka Leinonen ja toimittaja Mauno Saari Oulun aluetoimituksesta. Kaksi aluelevikkipäällikköä oli myös mukana. He tunsivat asiamiehet parhaiten. Meistä tuli Riitan kanssa ystäviä. Matka oli elämys, vaikka ei aina ollutkaan helppoa noudattaa asiamiesten toiveita. Olin aikaisemmin käynyt vain Ruotsissa ja Saksassa.

Henkilökunnan asuintaloja oli Kalevankadulla, Ilkantiellä ja Vihdintiellä. Pian alkoi rakentaminen myös Martinlaaksossa. Pidin kolmen ensimmäisen talon vuokrakirjanpidon, mutta Martinlaaksoson talojen valmistuttua työ siirtyi kirjanpito-osastolle.

Kulmatalon restaurointi aloitettiin. Muistan, kun 50-luvulla puhuttiin, että kulmatalon tilalle olisi saanut luvan rakentaa viisikerroksisen talon. Onneksi Eljas Erkkö ei niin halunnut tehdä. Talon sisäosassa oli paljon työtä. Ensimmäisessä kerroksen katosta paljastui kaunis kattomaalaus. Rakennustyöt pitivät isännöitsijä Perkin ja myös hänen sihteerinsä kiireisenä.

Kun kulmatalon korjaus valmistui syksyllä 1969, ensimmäiseen kerrokseen muuttivat ilmoitusvastaukset, käteisilmoitukset ja tilaukset. Henkilökunnalle teetettiin yhtenäiset työasut. Olin mukana asujen suunnittelussa. Me muutimme myös pomoni kanssa kulmataloon. Perkki sai huoneen asiakaspalvelun tilojen takaa ja minut sijoitettiin isoon huoneeseen, josta tultiin sisään Erottajankatu 13:sta toiseen kerrokseen. Sinne oli muuttanut toimitusjohtaja Aatos Erkkö ja hänen sihteerinsä sekä päätoimittajat Teo Mertanen, Heikki Tikkanen ja Keijo Kylävaara ja heidän yhteinen sihteerinsä. Avasin heille ovea kiltisti.

Komeat tupaantuliaiset pidettiin (muistini mukaan) Helsingin Sanomien 80-vuotispäivänä 16.11.1969. Kutsuvieraat tulivat syksyn pimeydessä roihuavien tervapatojen välistä aulatilaan (myös työskentelytilani), jossa kaakeliuunissa paloi tuli. Autoin vieraita päällysvaatteiden kanssa ja tietysti toivotin omalta osaltani tervetulleeksi. Vastaanotto oli toisessa kerroksessa.

Sivukonttorien asioiden hoito siirtyi yhä enemmän minun vastuulleni. Sivukonttorit ja kulmakonttori olivat edelleen Perkin alaisuudessa, vaikka hänestä oli tullut myös kustannusjohtaja. Sanomien mainososasto oli jo jonkin aikaa sitten perustettu. Sitä johti aluksi Karl Eder (?) Perkin alaisuudessa. Ederin erottua yhtiön palveluksesta Perkki palkkasi kaksi mainonnan nuorta ammattilaista, Kari Penttisen ja Reijo Laineen.

Nyt osallistuin myös mainospuolen työhön. Kari ja Reijo suunnittelivat yhtiön omat mainokset yhteistyössä mainostoimiston kanssa. Avustin heitä mainosbudjetin teossa. Pääsin koulutustilaisuuksiin mm. mainostoimisto Taucherille. Innostuin tästä kaikesta ja hain Markkinointi-instituuttiin mainoshoitajalinjalle. Etäopiskelu sopi työssäkäyvälle perheenäidille hyvin. Alkoi rankka jakso työn ohella opiskelua.

Muutimme Jukan ja lasten kanssa Myyrmäkeen isompaan asuntoon 1969 joulukuksi. Jukka oli kaksi vuotta sitten sairastunut syöpään ja häneltä oli leikattu vasen käsi pois. Hän oli töissä Yleisradiossa. Uskoin, että hän paranee. Tarvitsimme kipeästi lisää tilaa jo hänen sairautensakin takia. Kolmekymppisenä näköjään uskalsi.

Jukan sairaus vain paheni. Pian keuhkoleikkauksen jälkeen hänet lähetettiin kotiin sairastamaan. Minunkin yöneni jäivät vähiin. Äitini ja isäni tulivat onneksi hoitamaan lapsia. Näin minun oli mahdollista käydä päivittäin työssä. Perheemme elämän epävarmuus pakotti ajattelemaan, miten tärkeää oli, että minulla oli työpaikka. Kuopus aloitti koulunkäynnin ja esikoinen meni oppikouluun. Keväällä 1971 Jukka pääsi Sädehoitoklinikalle. Hän oli niin sairas, etten enää pystynyt hoitamaan häntä kotona Toukokuussa hän kuoli. Perkki tuli hautajaisiin Karkkilaan ja toi kukat Jukalle. Arvostin sitä suuresti.

Jatkoin työtäni ja lapset koulua, vaikka meillä oli kova ikävä. Sanotaan, että työ on parasta lääkettä suruun. Se pitää paikkansa minun kohdallani. Moni asia pelotti minua. Miten pärjäämme isomman asunnon velan kanssa ja miten lapset jaksavat ilman isää. Vapaat lauantait nousivat arvoon arvaamattomaan.

Perkki oli jo pitkään kääntänyt monia sarjakuvia ja Jaska Jokunen -kirjoja. Aatos Erkko (tuolloin varmaan Viikkosanomien päätoimittaja), oli ostanut oikeudet Amerikan matkoillaan.

Nyt Perkki kysyi, haluaisinko kirjoittaa puhtaaksi Mikki-kirjojen puhekuplia lisätyönä viikonloppuisin. Työ oli hauskaa ja siitä sai niin kipeästi tarvittua lisätienestiä. Sain valita työn tekemisen ajankohdan. Kirjojen painoon meno oli ainoa deadline.

Helsingin Sanomien postin frankkeerauksen hoitaja tuli frankkeerauskoneensa kanssa istumaan kanssani samaan tilaan. Tilaahan oli muillekin jakaa. Mukava ylioppilastyttö Maisa Pohjanmaalta toimi myös sijaiseni. Helpotti kun oli toinenkin työntekijä, joka auttoi vahtimaan ovikelloa. Yleisökilpailujen järjestäminen - myös Ilta-Sanomien lukijoille - kuului kustannusjohtajalle. Perkin huoneessa arvottiin kilpailujen palkinnot. Se oli mukavaa puuhaa. Maisa muutti Saksaan, mutta soitamme vieläkin aina joskus toisillemme. Sanomien postitusosasto perustettiin.

Päätoimittajat tervehtivät ystävällisesti oven avajaa. Jotain pientä aina keskustelimmekin. Toimitusjohtaja (nykyisin ministeri) Aatos Erkko tervehti kohteliaasti.

Päätoimittajien sihteerin sijaisena

Loppukesästä 1971 päätoimittajien sihteeri oli jäämässä äitiyslomalle. Perkilta kysyttiin, voisinko minä mennä sijaiseksi. Perkki välitti kysymyksen minulle. Ensimmäinen reaktioni oli, etten minä sellaisessa tehtävässä pärjää. Sanoin Perkille, että ei minulla ole tarpeeksi hyvää kielitaitoakaan. Perkki katsoi minua ja sanoi: "ottakaa se uutena kokemuksena. Englannin taitonne on hyvä ja ruotsi ja saksakin kohtalaiset". Hän ei ollut aiemmin sanonut mitään kielitaidostani. Vastasin myöntävästi. Englantia osasin puhuakin kohtalaisesti. Olin istunut keskustelutunneilla vuodesta -67 lähtien kielikoulu Berlizissä, mutta tiesin kyllä, ettei saksankielen "puhumisessani" ollut kehumista.

Äitiysloma oli nyt kuusi kuukautta, jonka ajan valmistauduin pärjäämään päätoimittajien kanssa. Istuin yhden päivän toisessa kerroksessa sihteerin vieressä ja katselin, kun hän kiireisenä teki työtään. Siinä oli perehdyttäminen vastaavan päätoimittajan Teo Mertasen ja päätoimittajien Heikki Tikkanen sekä Keijo Kylävaaran sihteerin työhön.

Ensimmäisenä työpäivänä toisessa kerroksessa minulle selvisi, että toimitusjohtaja Aatos Erkon sihteerin sijaisuus oli myös minun tehtäväni. Päästin hänet tunnin lounastauolle joka työpäivä ja lomittaisin häntä muutenkin tarvittaessa. Muistutin itselleni, että olin nyt yksinhuoltaja Myyrmäestä ja nielin pelkoni. Toimitusjohtajan ja hänen sihteerinsä luo, samoin kuin päätoimittajia tapaamaan kuljettiin aulassa olevan työpöytäni ohi. Heidän puheilleen pyrkivät odottivat myös tässä aulatilassa. Siinä tuli osastojen pomot ja useita toimittajiaakin tutuksi .

Marraskuussa piti jättää talon lehtien henkilökuntatilaukset. Päätoimittaja Mertanen antoi nipun tilauslappujaan toimitettavaksi eteenpäin. Iltapäivällä huomasin, ettei lappuja ollut missään. Toivoin, että olin hoitanut liput oikeaan paikkaan ja soitin tilausosastolle. Tilauksia ei löytynyt mistään. Peloissani menin kertoman asian Mertaselle. Olin juuri kuullut, että toimituksessa suorastaan pelättiin häntä. Mertanen katsoi minua rauhallisesti ja sanoi "minun täytyy sitten tehdä uudet". Jää murrettu ja en enää pelännyt häntä. Löysin tilauslaput kuukautta myöhemmin. Olin arkistoinut ne Lehtikuvan papereihin, joita piti ottaa esille. Kerroin Mertaselle ja hän myhäili "hyvä kun löytyivät"

Päätoimittajat Tikkanen ja Kylävaara olivat ottaneet minut ystävällisesti vastaan. He halusivat varmaankin helpottaa oloani, kun huomasivat jännitykseni.

Toimitusjohtaja Erkkoa kuitenkin jännitin koko ajan. Sitä ei helpottanut, että ensimmäisenä yhteisenä työpäivänä hänen sihteerinsä sanoi: "häneltä ei pidä kysyä mitään, pitää tehdä vain". En sanonut mitään, mutta ajattelin, ettei ollut mitenkään järkevä neuvo. Pian tulikin ensimmäinen työtehtävä, jossa tarvitsin neuvoa. Koputin Erkon oveen ja kehotuksen jälkeen menin arkaillen sisälle. Kun olin kertonut pulmani, hän neuvoi, mitä piti tehdä. Onneksi ujous oli onneksi jäänyt jo konttoriin. Kuitenkin tuntui, että nämä työsaappaat olivat minulle liian suuret.

Jo lapsuuden kotiini oli aina tullut Helsingin Sanomat. Lapsena olin sarjakuvien lukija. Nuorena luin jo muutakin lehdestä ja Sanomiin työhön tultuani luin yhä enemmän. Huomasin pian, että lehti piti ennättää lukea mahdollisimman tarkkaan, mieluiten ennen työpäivän alkua. Päivän ensimmäinen soittaja saattoi olla kiukkuinen lukija, joka valitti jostain kirjoituksesta ja halusi puhua päätoimittajan kanssa. Soittaessaan asiakas törmäsi ensin sihteerin, jonka tehtävä oli selvittää asia ja antaa siten päätoimittajalle työrauha. Sihteerin toimi tiukkana, mutta ystävällisenä sordiinona. Tietysti raportoin lukijain soitosta myös päätoimittajille. Tätä voi kuvailla näköalapaikaksi. Työpäivän mittaan puhelimesta tapasi yhtä hyvin ministerin, pääjohtajan, suurlähettilään, toimittajan, oman talon johtajat kuin kiukkuisen lukijankin.

Itä-Euroopan maiden suurlähetystöissä puhuttiin saksaa tai ranskaa, ei englantia. Puhuin saksaa kankeasti ranskaa en osannut. Päätin jättää Markkinointi-instituutin mainoshoitajadiplomin tekemättä. Suoritin sen sijaan Instituutissa kaupallisen ruotsin keskitason arvoisesti ja kaupallisen englannin hyvin arvosanoin. Ranskaa olin lukenut kesäyliopistossa ja pärjäsin puhelimesta joten kuten.

Kolmannessa - toimituksen kerroksessa - oli päätoimittajien entiset tilat remontoitu. Aloimme muuttohommat. Päätoimittajat Heikki Tikkanen ja Keijo Kylävaara palasivat sinne. He saivat kumpikin omat huoneet ja sihteerin huone oli heidän huoneidensa välissä.

Olin polvillani järjestelemässä papereita arkistokaapin alahyllylle, kun Aatos Erkko tuli ovesta sisään. Hän kysyi kiukkuisella äänellä "kuka teille on antanut luvan muuttaa tänne". Edelleen polvillani ollen vastasin vapisevalla äänellä "voi kauheata, ei kukaan. Sisustusarkkitehti Kerminen sanoi, että tässä on päätoimittajien sihteerin paikka. Voi hirveätä, eihän hän siitä päättä". Erkko mutisi jotain, kääntyi kannoillaan ja meni pois. Ennen työpäivän päättymistä tuli tieto, että jään kolmanteen kerrokseen.

Toimitus oli heti oven ulkopuolella. Se helpotti toimituksen ja päätoimittajien kiinteää yhteistyötä. Myös sihteerin kanssa kanssakäyminen helpottui. Sihteerin tilasi toimittajien ulkomaanmatkat ja teki heidän työaikailmoituksensa palkkaosastolle. Toisen kerroksen juhlallisiin tiloihin ei ollut yhtä helppo tulla.

Toimituksessa kaikki olivat "sinuja" keskenään. Nopeasti huomasin, että ilmapiiri oli huomattavasti rennompaa täällä kuin konttorissa tai toisessa kerroksessa ja pidin siitä.

Äitiyslomalla ollut sihteeri palasi takaisin ja minut siirrettiin entiselle istumapaikalleni toiseen kerrokseen. Paljon isoja muutoksi oli yhtiössä tehty. Uusia osastoja oli perustettu. Perkin tehtävät olivat muuttuneet paljon ja hän oli myös muuttanut toiseen kerrokseen varatoimitusjohtajaksi (1976 toimitusjohtaja) nimitetyn Nurmimaan avustajaksi ja hallituksen sihteeriksi. Jatkoin Erkon ja Mertasen sihteerin lomituksia, tein Perkillä töitä ja kaipasinkin toimitukseen. Hallituksen kokoukset ja yhtiökokoukset pidettiin hallituksen huoneessa, johon mentiin pöytäni vierestä.

Yhtiökokoukseen kokoushuoneen pitkä pöytä aina pienennettiin laskemalla päädyt alas. Kerran Aatos Erkon kanssa yritimme pienentää pöytää. Päätylevyt eivät liikkuneet minnekään. Menimme molemmat pöydän alle ja saimme sitä kautta levyt alas. Olisi varmaan näyttänyt hassulta, jos joku olisi nähnyt.

Pian päätoimittajien sihteeri jäi uudelleen äitiyslomalle ja pääsin takaisin toimituksen kerrokseen. Joulun alla (olisiko ollut 1972), muiden töiden ohella piti kirjoittaa toimituksen lahjoittamien vapaakappaleiden lahjakorttien kuoret ja myös päätoimittajien joulukortit piti saada ajoissa postiin. Aluetoimituksille oli tärkeää antaa vapaakappale vinkinantajalleen ja tietysti myös päätoimituksessa lahjoitettiin lehtiä. Kirjoitin kuoria monta sataa kotonakin. Sanoinkin keskustelimituksessa, etten millään ennätä saada ylitöitä kirjatuksi ajoissa. Toimitussihteeri Mikko Saukkonen nousi ylös paikaltaan ja huusi toimituksen yli "jos joku valittaa, ettei tyttö ole ennättänyt saada ylityö - ja epämurkavan rahoja seuraavaan liksaan, se joku tulee puhumaan minulle. Näin se kävi sopiminen toimituksen sisällä.

Vuonna 1972 oli toimittajalakko. Toimittajille (niin kuin toimihenkilöillekin) oli tehty ensimmäinen työehtosopimus. Lakon aikana töissä olivat vain päätoimittajat ja liittoon kuulumattomat toimituksen osastojen esimiehet sekä sihteeri. Kyllä oli outoa, kun koko toimituksesta oli valot pois. Onneksi tilanne kesti vain 10 päivää.

Neljännän kerroksen henkilökunnan ravintola oli jo aiemmin muuttanut yhtiön omaksi. Ruoka oli parantunut. Ruokailin usein toimituksen väen kanssa ja tulimme paremmin tutuiksi.

Kesällä Heikki oli lomalla ja Keijo teki lehteä. Hän pyysi soittamaan Johannes Virolaiselle. Koko päivän yritin tavoittaa häntä. Keijolla oli ovi auki ja hän kuuli, etten onnistunut. Hän tuumi "taitaa Virolainen olla pelolla". Keijo pyysi jatkamaan soittelua, koska asia oli seuraavan päivän lehden kannalta tärkeää. Vihdoin Virolainen vastasi ja sanoi "ootteko yrittänyt pitkään, mie oon ollu pelolla".

Toimituspäällikkö Simopekka Nortamo (päätoimittaja v. I 1976) istui Heikin viereisessä huoneessa. Heikin loman aikana hän piti väliovia auki. Hänen kantava äänensä kuului huoneeni läpi Keijolle asti.

Lehdessä oli ollut kirjoitus, jossa selostettiin Kauniaisissa tapahtuneen maakaupan päätymistä raastupaan. Juttu oli pieni yhden palstan kirjoitus, jossa lähes 90-vuotias suuriruhtinas emigrantti maa-alueen myyjänä tunsu tulleen petetyksi kaupassa. Puhelin soi ja ko. suuriruhtinas halusi puhua päätoimittajan kanssa. Hän pyysi, ettei enää kirjoitettaisi asiasta. Hänen mielestään hänestä oli jutussa tehty vanha hölmö. Sanoin selvittäväni asiaa ja pyysin suuriruhtinasta soittamaan uudelleen.

Luin jutun ja totesin, että kyllähän jutun voi lukea myös siten, että häntä oli iän takia maakaupoissa höynäytetty. Soitin raastuvan tapahtumista kirjoittavalle toimittajalle ja kerroin soitosta. Hän sanoi, että hänellä on tarkoitus seurata jutun jatkoa edelleenkin ja kirjoittaa siitä. Pyysin toimittajaa ottamaan huomioon mikäli mahdollista, suuriruhtinaan kannan. Vanha herra soitti ja kerroin, että asialla on laajempaa merkitystä kuin tämä yksittäinen kauppa ja lehden on pakko seurata tilannetta. Uusi juttu asiasta oli jonkin ajan päästä. Suuriruhtinas soitti ja kiitti minua, että nyt juttu ei enää loukannut häntä. Vanha herra alkoi soitella hankalan usein. Hän oli selvästi vain yksinäinen vanhus, mutta minulla ei olisi ollut aikaa puhua näin pitkiä puheluita varsinkaan, kun ne ei enää suoraan liittynyt juttuihin. Sitten suuriruhtinas kosi minua "kun olin niin ystävällinen". Kerroin Heikille ja Keijolle. Kerran suuriruhtinas oli puhelimesta, enkä saanut häntä lopettaman. Heikki seisoi vieressä ja näytti, että puhelu piti lopettaa. Nopeasti tein niin. Heikki sanoi "voisiko meidän suuriruhtinatar ottaa tiimiin kiireisen puhelun". Tällaista tapahtui päätoimittajan sihteerille.

Päätoimittajien vakinainen sihteeri joutui jatkamaan poissaoloaan sairauslomalla. Jatkoin siis työtä, josta pidin, mutta olin samaan aikaan myös epävarma tulevaisuudesta. Ei kuitenkaan auttanut vaipua synkkyyteen miettimään asiaa. Onneksi siihen ei ollut aikaakaan.

Pilapiirtäjä Kari Suomalainen kävi päivittäin aina 11-12 maissa keskustelemassa Heikin kanssa seuraavan päivään piirroksista. Kari oli ennen muuta poliittinen pilapiirtäjä ja Heikki politiikan asiantuntija. Asia puhuttiin, mutta myös vitsejä "heiteltiin". Sihteerilläkin oli hauskaa. Kari antoi minulle piirroksensa, josta olin Viikkosanomissa pitänyt. Hän omisti sen hausalla tekstillä ja signeerauksellaan ja antoi minulle. Monet tiedustelivat Karilta ostaa hänen lehdessä olleita piirroksiaan. Välitin pyynnöt Karille. Hänellä oli tietenkin salainen puhelinnumero. Piirtämilleen poliitikoille hän usein lahjoitti heitä esittävän piirroksen. Toimin näissäkin tilanteissa välittäjänä. Annoin kehystä saamani piirroksen tauluksi.

Sitten koitti aika, jonka koko ajan tiesin olleen tulossa. Sihteeri palasi lomilta. Toimituksen väki kävi puhumassa Heikin ja Keijon kanssa, että voisin jäädä kolmanteen kerrokseen ja palaava sihteeri menisi toiseen. Se ei kuitenkaan onnistunut. Niinpä palasin entisiin tehtäviini haikein mielin. Yksinhuoltajan oli tehtävä töitä ja sopeuduttava.

Sitten tapahtui kaksi asiaa lähes yhtäaikaisesti. Korkeavuorenkatu 30 neljänteen kerrokseen oli valmistunut hienot tilat, jonne Nurmimaa ja Perkki olivat muuttamassa. Kolmannen kerroksen sihteeri erosi lehden palveluksesta. Olin käynyt puhumassa Mertaselle, etten halua ainakaan muuttaa Korkeavuorekadulle. Mertanen sanoi, että Nurmimaa ajaa sitä asiaa voimalla, mutta katsotaan, mitä tapahtuu, kun puhun Erkon kanssa.

Vastaavan päätoimittaja Mertasen sihteerinä

Niin minusta tuli päätoimittaja Mertasen sihteeri ja kolmanteen kerrokseen palkattiin uusi sihteeri Marja Virtanen. Työelämästä tuli monin tavoin helpompaa, kun kaksi sihteerää oli toimituksen "leivissä". Asiasta oikein tiedotettiin Sanomia-lehdessä. Silloin se tuntui itsestäkin todemmalta. Seisoin lounastauolla ravintolan ruokajonossa. Pari toimittajaa tuli taakseni jonoon. He kysyivät "pitääköös sua onnitella, vai pakotettiin sut". Vastasin "itse halusin näin". Minusta tuntui, että he katsoivat pitkään ja jopa jättivät vähän rakoa jonossa minuun. Kerroin Mertaselle ja hän totesi lakonisesti, että pitäähän toimituksessa joku auktoriteetti olla, tulette kyllä huomaamaan. Mertasen kanssa emme olleet vielä sinuja.

Mertanen lähetti minut ostamaan lahjaa Bull's Presstjänstin vuosia täyttävälle toimitusjohtajalle. Sieltä HS osti mm. sarjakuvia. Ostin ohjeen mukaan hienot viskilasit Stockmannilta ja menin Alkoon ensimmäistä kertaa elämässäni. Seison tiskin takana ja pyysin pullon Chivas Regalia. Myyjä ei liikahantukaan paikaltaan, vaan katsoi minua ja sanoi "se maksaa 250 markkaa". Nyökkäsin vain ja sain ostokseni tehtyä. Kerroin Mertaselle ja hän tuumasi, miksi ette sanonut, että senhän se maksoi eilenkin. Usein matkan varrella tulini huomaamaan hänen taitonsa ottaa tilanteet haltuun.

Toimitusjohtaja Aatos Erkolle oli nimitetty uusi sihteeri Heli Rahka (myöhemmin hallituksen puheenjohtajan toimiston toimistopäällikkö). Hän oli mukava ihminen. Hänellä oli mies ja lapsia. Olimme heti samalla aaltopituudella. Vastasin edelleen Helin lounaalla ollessa hänen ja toimitusjohtaja Erkon puhelimiin ja vastaavasti hän minun ja Mertasen. Koska minulla oli pitkä työrupeama Sanomissa ja myös toimituksen puolella, saatoin olla avuksi Helille, talon ulkopuolelta tulleelle, monessa asiassa.

Toimituksen henkilökunnalle alettiin tehdä työsopimuksia 1975. Työhön palkattavalle, uudelle toimittajalle se tehtiin ennen työsuhteen alkua ja molemmat sopijapuolet allekirjoittivat sopimuksen. HS:n allekirjoittaja oli tietysti Teo Mertanen. Palkkaosasto yhteistyössä toimituskamreerin kanssa oli esitäytännyt sopimukset jo työssä oleville ja ne piti palauttaa Mertaselle. Tarkoitus oli saada kaikille työsopimus.

Harva näistä työssä olevista toimittajista allekirjoitti hänelle postitetun työsopimuksen saman tien ja vain palautti sen. Useimmilla oli paljon kysyttävää. Aikojen kuluessa oli sovittu monia työhön liittyviä asioita, joita ei ollut kirjattu minnekään. He soittivat minulle ja tiedustelivat, mitä pitää tehdä - pääsevätkö he Mertasen puheille - vai kuka hoitaa, kun palkkis ja kamreerintoimisto ei osaa vastata. Toimittajat olivat aika hädissä. Yritin pienempiä asioita selvittää itse, isot puimat vein Mertaselle.

Palkkaosasto oli toimittajien mielestä heidän omissa asioissaan liian "kaukainen". Toimituskamreerilla ei ollut palkkatietoja käytettävissään. Näin pikku hiljaa, kuin varkain pujahtivat nämä selvitystyöt kokonaan minulle. Vähitellen toimituksen työsopimukset olivat yksi työtehtävistäni. Huomasin, että aina kulloisestakin uudesta työehtosopimuksesta painettiin kirjanen. Sain jo painetut sopimustekstit liitosta. Työehtosopimuksen kirjasista tuli tärkeä työvälineeni ja ne kuuluivat käsissäni. Mertanen lähetti minut Graafisen Teollisuuden Työnantajaliiton työehtosopimuskurssille. Olinkin tuon ensimmäisen kerran jälkeen kurssilla aina työehtosopimuksen muuttuessa.

Kesän lopulla 1975 oli Suomessa ensimmäinen ETYK-kokous. Päätoimittajien kahdelle sihteerille se tuotti lisätöitä. Päätoimittajat osallistuivat monin kokouksen tapahtumiin ja kutsuihin. Helsingin Sanomien vastaanotto pidettiin Kaivohuoneella. Päätoimittajat olivat kutsukortin allekirjoittajat. Tilaisuuteen oli kutsuttu kokouksen osanottajia ja korkeita, eritoten asian tiimoilla työskennelleitä suomalaisia virkamiehiä sekä tapahtumaa seuraamaan tulleita ulkomaisia lehtimiehiä myös jonkin verran kotimaisia. Juhlat, joita sääkin suosi olivat upeat. Minut määrättiin seisomaan eteiseen ja vastaanottamaan tulijat ensimmäisenä. USA:n ulkoministerin, Henry Kissingerin oli myös tarkoitus tulla. Hänen turvamiehensä kävi kainalo pullottaen tarkistamassa tilan. Yritin huomauttaa kainalokotelosta, mutta hän tarkasti juhlatilan ja meni pois. Kissinger ei sitten tullutkaan. Heidän suurlähettiläänsä tuli ja viihtyi pitkään. Pyysin eteisessä esim. valokuvaajia jättämään kameralaukkunsa "narikkaan". Eritoten ranskalaiset eivät olisi sitä halunneet tehdä. Terrorismi oli tuntematon käsite tuolloin. Tänä päivänä ei tuollaista asiaa tarvitsisi selitellä.

Alettiin puhua Aatos Erkon ja Heli Rahkan muutosta Brondalle. He muuttivat keväällä 1976 Etelä Esplanadille. Jäimme Mertasen kanssa kaksin istumaan toisen kerroksen kulmaan. Tuona vuonna tehtiin joukko yhtiön kannalta tärkeitä nimityksiä. Väinö Nurmimaasta tuli toimitusjohtaja. Aatos Erkko jäi kokopäivätoimiseksi hallituksen puheenjohtajaksi. Syksyllä minun pomoni Mertanen nimitettiin hallinnolliseksi päätoimittajaksi ja yhtiön varatoimitusjohtajaksi. Heikki Tikkasesta tuli vastaavaksi päätoimittaja ja Simopekka Nortamosta uutispäätoimittaja. Heikki muutti takaisin toiseen kerrokseen samaan huoneeseen, josta oli ylös kolmanteen muuttanut. Olin siis jälleen myös Heikin sihteeri.

Hallinnollisen päätoimittajan ja vastaavan päätoimittajan sihteerinä

Työelämäni muuttui jälleen enemmän toimituspainotteiseksi. Vastaavan päätoimittajan luona kävivät osastojen esimiehet ja toimittajat. Alakerrassa oli nyt toimituksen kokoushuone. Toimittajat moikkasivat mennessään pöytäni ohi, joku saattoi "heittää huulenkin". Heikki otti assistenttikseen Hannu Savolan politiikasta. Hän tuli Heli Rahkalta vapautuneeseen huoneeseen. Hannun kanssa sujui yhteistyö hyvin. Usein käytin hänen poliittista asiantuntemustaan hyväkseni.

Minulle oli yllätys, että myös Ilta-Sanomien työsopimusten teko oli nyt minun vastuullani, koska Mertanen allekirjoitti myös heidän sopimuksensa. Työtä riitti, mutta samalla työehtosopimuksen tulkinnan taito karttui. Lisäksi oli päivittäiset lukijoiden kanssa keskustelut, kiireisten päätoimittajien aikataulut, neuvottelut kellariravintolan emännän kanssa päätoimittajien lounaiden menusta ym. Päätoimittajat, lähinnä Heikki Tikkanen ja Keijo Kylävaara kutsuivat poliitikkoja ja muita päättäjiä lounaalle kellariravintolaan. Vieraat jättivät päällysvaatteensa naulakkoon pöytäni viereen. Siinä oli sihteerillä oiva tilaisuus sanoa päivää Suomen korkeille johtajille. Sain aikaa myöden valita ruuat lounaille. Kerran, vasemmistoliiton (taisi olla tuolloin kommunistinen puolue) puheenjohtaja (?) ja Suomen Pankin johtaja Ele Alenius tuli ylös kellariravintolasta ja kädestä pitäen kiitti minua hyvästä ruuasta. Heikki oli kertonut hänelle, kuka ruuan oli valinnut.

Pitkän aikaa olimme Mertanen, Heikki ja minä ainoat työntekijät kulmatalon toisessa kerroksessa. Kun täytin 40 vuotta, tarjosin Teolle ja Heikille kahvit. Istuimme aulan antiikkisilla nahkanojatuoleilla ja juttelimme. Kahvin juotuaan Heikki nousi ylös ja sanoi "kiitos oikein paljon, näin hauskoilla 50-vuotispäivillä en ole ollutkaan". Naurusta ei tahtonut tulla loppua.

Jouluaaton aattona (joskus v-76 -v.77) kuulin kulman takaa laulua. Teo ja Heikki tulivat pöytäni ääreen ja esittivät tiernapoikia "minä, kun olen musta, olen kaikilta kaivattu ... " Heikki sanoi "tuo Teo halusi välttämättä olla murjaani". Sitten he menivät takaisin huoneisiinsa leikkien tonttunjoukkoa, tip, tap!

Sain kutsun v. 1978 yhtiön tilinpäätösillallisille, jotka olivat Palacen toisessa kerroksessa. Tulimme lumimyrskyn halki Heikin kanssa. Otin hänet Haagasta taksin kyytiin matkallani Myyrmäestä. Useat vieraat olivat kurjan saan takia myöhässä. Viimein vain kunniavieras Erik Tavastjärna puuttui. Moni ajatteli, että lumisade pidätteli häntä. Heikki totesi, että Erik asuu Katajanokalla ja on vain unohtanut ajan kulun. Soitettiin hänelle ja ajan unohtaminenhan professorille oli käynyt. Erik saapui ja päästiin alkuun. Hän piti pitkän puheen kirjoittamastaan Sibeliuksen elämäkerrasta ja istui pianon ääressä ja antoi musiikkiesimerkkejä Sibeliuksen sävellyksistä. Istuin Erikiä vastapäätä illallispöydässä. Tunsin Erikin jo kolmannen kerroksen ajoilta. Ruokailu päättyi. Kaikki nousivat ylös ja Aatos Erkko ilmoitti, että jokainen voi kahvin ajaksi valita pöytäseuransa. Mertanen tuli, tarttui käsivarteeni ja vei kanssaan samaan pöytään. Siinä sitten hän ehdotti sinunkaupat. Sanoin, että en varmaan osaa häntä sinutella. Eikä sinuttelu alkuun onnistunutkaan. Vuoroin tuli te ja vuoroin sinä.

Vieläkään eivät kaikki toimittajat olleet palauttaneet työsopimustaan. Se oli oikeastaan enää kiinni siitä, "erimielisyydestä", mitä joskus kauankin siten oli työn tekemisestä sovittu. Koko homma tuntui ikuisuusprojektilta. Lapset kävivät koulua. Esikoinen oli jo kesätyössä toimituksen lähettinä. Heikki oli tavannut hänet ja kehui Lassea kohteliaaksi ja hyvin kasvatetuksi. Mikään ei voi tehdä parempaa äidin sydämelle.

Helsingin Sanomien 90-vuotispäivä lähestyi v. 1979. Päätoimittajat kutsuivat konserttiin ja vastaanotolle Finlandia-taloon Suomen vaikuttajat ja tasavallan presidentti Urho Kekkosen ensimmäisenä. Kutsukorttien teko ja kutsuun vastaaminen oli päätoimittajien sihteerien työtä. Tuula Holopaisen (myöh. Keinonen) kanssa teimme pitkiä päiviä. Tuula oli jo aiemmin toiminut Marja Montserratin (ent. Virtanen) äitiyslomasijaisena kahteen otteeseen. Nyt hänet oli 1978 kiinnitetty päätoimittajien sihteeriksi Marjan alettua tehdä osapäivätyötä. He hoitivat yhdessä Keijo Kylävaaran ja Simopekka Nortamon sihteerin tehtävä.

Aatos Erkon avustaja Nils Ittonen koordinoi kaiken juhlaan liittyvän. Yhtiön sihteereistä koottiin tilaisuuden airuet. Minusta tehtiin tasavallan presidentin airut. Marja oli yksi kolmesta pääairuesta ja Tuula airut. Isäntinä oli Aatos Erkon ja päätoimittajien lisäksi yhtiön johtoa sekä toimituksen esimiehiä.

Isännillä ja muilla yhtiön edustajilla oli keltainen neilikka rinnassa, meillä airuilla valkoinen orkidea. Yhtiön väki erottui suuresta kutsuvierasjoukosta. Konsertin jälkeen seison turvamiehen kanssa kabinetin oven edessä. Presidentti oli jäänyt keskustelemaan osan isäntien kanssa. Seisoimme siinä oven edessä, kunnes presidentti poistui juhlista. Pääsin katsomaan ja maistamaan hyviä tarjottavia. Naisilla oli pitkät iltapuvut ja herroilla smokit. Aatos (olimme jossain vaiheessa tehneet sinun kaupat) oli sanonut Heikille, että me kolme pääairutta saamme pukeutua iltapukuun. Muille airuille oli teetetty yhtenäiset asut. Kun kuulin pukujärjestelyistä, sanoin Heikille, että lähdenkin tästä Myyrmäkeen valitsemaan kaapistani, minkä värisen iltapuvun tällä kertaa ottaisin. Edessäni oli pulma. Onneksi sain ystävältä iltapuvun ja vieläpä ihan omaksi.

Joskus 70-luvun lopussa Ilta-Sanomien kuvaaja Kari Hautala oli "onnistunut" kuvaamaan iltapimeällä Christina Onassista alastomana Kalastajatorpan sviitin ikkunan takaa. Hän oli kuitenkin käyttänyt salamaa ja paljastunut. Konfliktia hoitamaan määrättiin Sanomista Teo ja yhtiön lakimies, taisi olla kaksikin. Mukana neuvottelussa oli myös kuvaaja edustajansa kanssa. Onassiksen puolelta sisään asteli armeija lakimiehiä. Tapaaminen oli hallituksen kokoushuoneessa. Teksti nauhoitettiin ja neuvottelijat tulivat huoneesta "jaloittelemaan" siksi ajaksi, että teksti kirjoitetaan puhtaaksi. Siinä sihteeriparka oli elämänsä työtehtävän edessä. Nauhuriin ei ollut liitettävissä kuulokkeita, vaan teksti piti purkaa äänten kaikuessa aulatilán työpisteessäni. Neuvottelutekstin salassapito oli hankalaa. Teksti valmistui ja hyväksyttiin. Lakimiehet tekivät sopimuksen sen pohjalta. Sopimus voitiin allekirjoittaa myöhemmin. Kuvaaja luovutti negatiivit ja takasi, ettei hänellä ole niistä kopioita eikä hän myy kuvia eteenpäin. Niistähän olisi maksettu paljon maailmalla.

Hannu Savola lähti toimituspäälliköksi Yhtyneisiin Kuvalehtiin ja Heikki ei palkannut uutta assistenttia. Sain Hannun entisen työhuoneen. Siinä oli kaunis kakluuni ja parveke. Nyt toimittajat voivat puhua arkailematta työsopimuksistaan ja muista työasioistaan, kun oven sai kiinni. Aulan työpöydän ääreen tuli toimituksen sihteeriksi nimitetty Hilka (Hilu) Saarinen markkinoinnista. Helpotti paljon, kun toinenkin sihteeri työskenteli samoissa tiloissa. Hän päästi minut lounastauolle ja mikä parasta alkoi tehdä toimittajien työsopimus pohjat. Minulle jäi vain toimittajien peruspalkan määrittely ja normaalien työehtojen kirjaaminen. Erityissopiminen vakinaiseksi tuleville oli tietysti päätoimittajan tehtävä. Kesätoimittajia palkattiin tuolloin joka kesäksi Helsingin Sanomiin n. 80 ja Ilta-Sanomiin n. 30 - 40 toimittajaa. Hilu huolehti myös toimittajien matkojen tilauksista. Tämä taas helpotti kolmannen kerroksen sihteerien työtä.

Toimitukseen oli jo aiemmin palkattu yksi toimituksen sihteeri Hilka Miettinen. Hän oli ollut Toimittajakoulun sihteerinä. Hilka istui kotimaan toimituksessa. Kolmannen kerroksen päätoimittajien sihteerit Marja tai Tuula oli edelleen varsinaiset lomittajani.

Toinen toimittajalakko oli v.1980 ja kesti kolme viikkoa. Minun tehtäviini se vaikutti lähinnä vain lakon jälkeen tulleen uuden työehtosopimuksen muodossa. Toimitusten esimiehet eivät kulkeneet alakertaan uutiskokoukseen ja pysähtyneet juttelemaan. Päätoimittajat vaikuttivat totisilta. Luddalla oli toimittajien mielenosoitus.

Toimitukseen oli valittu jo aiemmin pääluottamusmies. Hän neuvotteli Teon kanssa. Kuulin ja opin siinä sivussa näitä usein pulmallisia asioita. Jokainen pääluottamusmies tuli kaudellaan myös minulle tutuksi. Se auttoi myöhemmin, kun aloin tehdä työsopimuksia.

Tamminiemen pesänjakajat kirja ilmestyi syksyllä 1981 salanimellä. Kaupungilla spekulointiin kirjoittajaa. Kirjan tekijöiksi paljastui yllättäen osa HS:n politiikan toimittajia ja luottamus kriisi oli valmis. Kirja nostatti tuolloin ison poliittisen kohun. Puhelimet olivat meillä kuumina. Päätoimittajat pohtivat toimenpiteitä kokouksessaan. Haastattelu pyyntöjä sateli. Kun esim. "Päivän peilin" toimittaja ei tavoittanut muita, hän siteerasi minua ohjelmassaan. Tilannehan päättyi sitten poliittisen toimituksen esimiehen Aarno Laitisen erottamiseen. Erottamista puitiin Välimiesoikeudessakin ja HS:lle määrättiin sakkoja. Muille annettiin kirjallinen huomautus. Jotenkin Aarno Laitinen kohdisti ikävän prosessin kaiut myös minuun. Olin ainoastaan ero- ja muistutus kirjeiden puhtaaksi kirjoittaja. Minua oli aiemmin kutsuttu hänen ja Seija Sartin kotiin. Enää ei tullut kutsua.

Läheltä asiaa seuranneena, uskon, että Heikki Tikkanen koki tullessaan petetyksi toimittajien taholta, joihin hän oli luottanut. Poliitikko oli mielestäni aina ollut hänelle rakas alue. Työssä oli jonkin aikaa aika synkkä tunnelma.

Toimituksen sisääntuloa valvoi Ludda 2-4:n aulassa vahtimestari ja lisäksi vielä kolmannessa kerroksessa oli toimituksen vahtimestari. Olo tuntui turvalliselta, kun enää ei kävelty suoraan sisään. Aiemmin, kun kadulta pääsi ilman valvontaa olin pari kertaa joutunut uhkaavaan tilanteeseen.

Yhtenä päivänä turvatoimet eivät pelanneet. Toimituksen vahtimestari toi huoneeni ovelle pitkiin, hyvin pukeutuneen miehen. Hän astui huoneeseeni, istahti vierastuolille ja sanoi "olen Mr. Universum, muistattehan". Olin tottunut selviytymään erilaisista tilanteista, mutta nyt meni kylmät väreet selkäpiissä. Tutustuin käytännössä sanontaan "hän katsoi lävitseni". Muistin heti, kuka hän oli. Hän oli pommittanut kirjeillään päätoimittajaa. Mies oli monasti kysellyt puhelimitse, milloin hänen kirjoituksiaan aiotaan julkaista ja näin kuullut nimeni. Kirjoituksissa ei ollut mitään tolkkua. Ne käsittelivät sekavasti ulkoavaruutta ja sieltä häneen Mr. Universumiin yhteyttä pitäviä kauniita naisia. Hän lähetti kirjeitä myös minulle osoitettuna. Niissä hän kertoi, kuinka hän ihaili minua samalla tavalla kuin Raquel Welschiä ja Jane Kennedyä (Kennedyn klaanin rouvia). Vaikka olinkin päässyt noin "hienoon" seuraan, nyt ei kyllä naurattanut yhtään. Koin, että tämä kohdistui myös minuun, ei pelkästään lehteen ja siksi pelkäsin todella. Onneksi Heikki tuli huoneeseeni ja sain näytettyä lehtiöstä hänelle, kenestä oli kyse. Heikki pelasti minut pulmasta. Vahtimestari tuli ja saattoi "vierailijani" ulos. Työpäivän päättyessä Heikki lähetti pelästyneen sihteerinsä taksilla kotiin.

Päätoimittajan sihtereillä oli jatkuvana hankaluutena (pitäisi sanoa riesana) asiattomat soittajat. Joukkoon mahtui suoraa huutoa huutavia, oli selvästi sairaita jne. Kaikki he halusivat puhua Päätoimittajan kanssa. Siinä oli sihteerin vain pärjättävä. Meillä olikin tapana keventää asiaa Kyselemällä toisiltamme, onko nyt täysikuu. Tämä ei ollut ilkeilyä, mutta puhelut olivat niin raskaista, että kevennystä tarvittiin. Sairaita soittajiahan tuli vain sääli.

En vieläkään osannut puhua Helsingin Sanomista Hesarina, joka oli yleisesti käytössä. Päätoimittajat sen sijaan olivat minullekin muiden kanssa puhuessa HT, TM jne.; samoin Aatos Erkkö oli AE. Lehtikuvan toimitusjohtaja Patricia Seppälä sanoi minulle kerran, että hän ei yhtään pidä Hesari-lyhennyksestä. Kerran Salt Lake Cityn olympialaisten alla Teo lähetti minut illalla taksilla kotoa Myyrmäestä hakemaan papereita Luddalta ja viemään ne rouva Seppälälle kotiin Kaivopuistoon. Muistan, kun hänen koiransa otti minut innokkaana ovella vastaan. Patricia (olimme tehneet sinunkaupat) näytti minulle kauniin kotinsa. Sain aina joskus kutsun Lehtikuvan kutsuvierastilaisuuksiin. Kerran 70-luvun lopussa, ehkä 80-luvun alussa hänellä oli vieraana kellariravintolassa EPU:n (Euroopan Kuvatoimistojen liitto?) johtoa. Olin saanut kutsun ja keskustelin juuri ranskalaisten vieraiden kanssa, kun Patricia tuli siihen ja sanoi "bees around the honey. No, yhtiön puolesta edustamassa naisia taisi olla vähän.

Moskovan vuoden 1980 kesäolympialaisten alla pääsin toimittajien kanssa lukemaan venäjää. Olin alkeet lukenut kesäyliopistossa. Pienelle perheelleni tuo kesä oli tärkeä. Opiskeleva esikoiseni Lasse oli jo kesäisin ollut arkistoapulaisena ja nyt hän pääsi kesätoimittajaksi urheiluun. Poika oli lukenut lyhyen venäjän lukiossa ja toiminut urheilun järjestötehtävissä. Myös kuopukseni Jouni pääsi arkistoapulaisen kesälomasijaiseksi. Tuolloin oli yhtiössä yleinen käytäntö, että henkilökunnan lapset otettiin kesätöihin. Minulle yksinhuoltajaäidille oli huojentavaa saada lapset lähelle kesätöihin.

Apulaispäätoimittaja Seppo Kievari nimitettiin päätoimittajaksi 1982, samoin kuin Keijo Kulha, joka tuli Turun Sanomista. Keijo Kylävara jätti päätoimittajan tehtävät ja siirtyi vetämään HS:n 100-vuotisjuhlajulkaisun projektia. Hänen työhuoneensa oli nyt ensimmäisessä kerroksessa ja autoin häntä jonkin verran sihteeriasioissa. Keijo erosi (olisiko ollut 1984-85), kun yhtiön aikakauslehti Me Naiset oli haastatellut hänen poikaansa. Haastattelussa oli Keijon mielestä pahoja asiavirheitä ja ilkeyksiä häntä kohtaan. Lehti siteerasi Ilkka Kylävaaraa, niin kuin haastatteluissa tehdään. Mikään ei satuta meitä pahemmin, kuin oman lapsen tölväisy.

Kun päätoimittajien määrä lisääntyi yhdellä, tarvittiin myös lisää sihteeripalveluja. Marjan erottua yhtiöstä Tuulan avuksi tuli Brita Jordas kamreerin toimistosta. Tuula oli nyt Nortamon, Kulhan ja Kievarin sihteeriksi. Brita Jordas oli toimituksen sihteeriksi -nimikkeellä.

Pääsin 1984 kansainväliseen Executive Secretary -konferenssiin Nitzaan. Aiemmin olin ollut vastaavassa koulutustilaisuudessa Lontoossa 1979.

Iso muutos työelämääni tuli, kun Teo jäi eläkkeelle 1984. Olimme tehneet yhdessä töitä lähes 14 vuotta. Hän jatkoi edelleen yhtiön hallituksen varapuheenjohtajana ja kävi kokouskäynneillään aina tervehtimässä meitä. Isäni oli juuri kuollut yllättäen (71-vuotiaana v.1987). Teo sattui käymään juuri edellispäivänä, kun hautajaiset olivat viikonloppuna. Hän halasi minua osanotoksi ja tiedusteli, voiko hän auttaa jotenkin. Heikki eritoten, mutta myös muut läheiset työtoverit antoivat tukensa. Poikani menettivät ihan liian varhain ainoan isänmallin, joka heillä oli ollut oman isänsä aikaisen poismenon johdosta.

Seppo Kievari nimitettiin hallinnolliseksi päätoimittajaksi. Olimme monta kertaa osallistuneet yhdessä Graafisen Teollisuuden Liiton työehtosopimuspäiville. Hankalaa oli vain se, että Seppo muutti kolmannesta kerroksesta toiseen aluksi porraskäytävän (toiselle puolelle. No hyvähän se oli tavallaan, saimme sitä nykyään niin paljon puhuttua hyötyliikuntaa päivän mittaan kumpikin.

Brita muutti kolmannesta minun avukseni. Kun Hilun jälkeen palkattu Teija Jormanainen erosi palveluksesta. Hilu oli jo siirtynyt aiemmin perustettuun Sanomien matkatoimistoon. Toimittajien matkat hoidettiin nyt siellä. Kolmanteen tuli uusi toimituksen sihteeri Tuulan avuksi.

Kesällä 1985 oli Suomessa toinen ETYK-kokous. HS:n päätoimittajat järjestivät jälleen vastaanoton. Paikaksi valittiin edelliskerralla hyväksi havaittu Kalastajatorppa. Tehtäviini oli taas olla vieraita vastassa eteisessä ja ohjata heitä eteenpäin isäntiä kohti. Vieraita virtasi tasaisesti. Tähän ETYK:iin ei ollut niin korkeatasoisia kokousosanottajia kuin ensimmäiseen. Meillekin odotettiin lähinnä suurlähettiläitä, oman maan korkeinta johtoa ja ulkomaisia journalisteja. Juhlat sujuivat hyvin vieraat nauttivat. Postin pääjohtaja Tarjanne sanoi minulle pois lähtiessään "tämähän on kuin kymmenen vuotta sitten".

Olin muuttanut Jounin kanssa Myyrmäestä Uudenmaankadulle. Paikka taisi tulla valituksi lyhyen matkan Luddalle takia. Lasse oli jo aiemmin muuttanut Töölöön pieneen vuokra-asuntoon. Hän oli opiskelun jälkeen saanut paikan HS-telessä.

Jossain vaiheessa toimittajien työaikailmoitukset oli siirretty kamreerin toimiston tehtäväksi. Meille sihteeille jäi vielä joulunaluspuihaksi toimituksen lahjoittamien vapaakappaleiden lahjakorttien postitus. Se sujui nopeasti kun nyt oli valmiit osoitetarrat liimattavaksi ja meitä oli useampi vertaamassa listoja tarroilla oleviin osoitteisiin. Tarkistus oli kyllä tarpeen. Kerrankin osoitetarraan oli tullut Oulun läänin maaherran osoitteeksi Mäntyluodon luotsiasema. Kaksi eri vapaakappaleosoitetta oli tarra-ajossa sekoittunut.

Toimistopäällikkönä

En olisi halunnut jättää vastaavan päätoimittajan sihteerin työtä. Vastustelustani huolimatta minut kuitenkin nimitettiin päätoimittajien toimiston päälliköksi 1.2.1988. Brita nimitettiin samasta päivästä Heikin sihteeriksi.

Heikki siirtyi nk. isoon (hallituksen entiseen) kokoushuoneeseen ja Seppo muutti Heikin entiseen. Päivittäisten työsopimusten ja muiden asioiden hoito Sepon kanssa helpottui, kun huoneet olivat vierekkäin. Tein työsopimuksia ja toimin sihteerien esimiehenä. Näin oli tietysti myös minun kannaltani parempi, koska nuo tehtävät veivät enemmän ja enemmän aikaa. Sihteerijä oli toimitukseen palkattu lisää. Nyt oli aikaa paneutua kunnolla työsopimusten tekoon ja työehtosopimusasioihin ja hoitaa esimiestehtäviään.

En kuitenkaan aluksi viihtynyt ollenkaan. Henkilöstöbudjetit tulivat ensin tehtäväkseni joskus 85-86 vuodesta lähtien. Tein ne palkkaosaston lähettämille lomakkeille. Toimituskamreeri Esko Mattila teki palkkabudjetit. Palkkabudjetin tekijä tarvitsi kaikkien palkat ja niitä ei kamreerilla ollut. Sellainen budjetti ei toteudu. Minulla oli jo valmiiksi palkkatiedot, joten sain loppuen lopuksi koko hommat tehtäväkseni.

Toimitukseen ja myös sihteeille oli tullut tietokoneet joskus 1989. Opimme kurssilla yhtiön muun henkilökunnan kanssa käyttämään konetta. Istuimme työpaikkalääkäri Heikki Lehtovirran kanssa viereisten koneiden ääressä ja harmittelimme, oppiiko tätä koskaan. Taito karttui ja tietokone tuli tärkeäksi työvälineeksi ja todelliseksi avuksi. Muistin ajat, kun sihteeri kirjoitti pitkiä pöytäkirjoja monen kalkkeeripaperin läpi saadakseen kopiota. Voi onnetonta, jos teki vieheen sivun lopussa.

Seppo nimitettiin kustantajaksi ja yhtiön varatoimitusjohtajaksi 1989. Brita hoiti myös hänen sihteerinsä tehtävät. Minusta tuli samalla myös kustantajan toimiston toimistopäällikkö. Heikki jäi eläkkeelle vuoden 1990 lopussa ja vastaavana päätoimittajana aloitti vuoden 1991 alusta Janne Virkkunen. Hän muutti Heikin entiseen huoneeseen. Samalla Reetta Meriläinen nimitettiin päätoimittajaksi. Päätoimittajanimitysten ja muuttojen myötä myös sihteerejä tarvittiin enemmän. Tuulan sihteerin avuksi oli jo 1988 palkattu Tellervo (Telle) Seppälä ilmoitusosastolta. He istuivat nyt neljännessä kerroksessa. Se, että pomo ja sihteeri istuivat kaukana toisistaan, eri kerroksissa oli kiireisessä työssä iso haitta. Keijo Kulha istui toisessa kerroksessa, käytävän varrella olevassa huoneessa ja Simopekka oli myös muuttanut toiseen kerrokseen. Keijo oli Heikin varamies. Sehän piti lakisääteisesti aina olla. Aulaan tehtiin toinen sihteeripaikka ja Tuula muutti siihen Britan työpariksi. Tuula nimitettiin vastaavan päätoimittajan sihteeriksi. Hän jatkoi myös Keijon ja Simopekan sihteerinä. Heidän kaikkien päivittäinen kanssakäyminen helpottui, kun kaikki tekivät työtä samassa kerroksessa. Brita nimitettiin kustantajan sihteeriksi.

Koko 90-luku oli minulle samaa tavallista puurtamista. Tein budjetteja ja työsopimuksia sekä palkkasin toimituksen sihteerejä. Nyt oli enemmän aikaa paneutua budjetin tekoon ja työehtosopimusasioihin. Simopekka jäi eläkkeelle ja Keijo Kulha muutti hänen huoneeseensa, joka oli omani vieressä. Budjetit tehtiin yhä perusteellisemmin ja seuranta tehostettiin. Neuvottelin entistä enemmän osastojen esimiesten kanssa heidän toimittaja- ja ”työkalujen” tarpeestaan. Seuraavaksi käytiin keskustelut kunkin päätoimittajan kanssa heidän osa-alueensa (uutispuoli, viikonvaihe, NYT -liite) budjetista. Lopuksi tehtiin yhteenveto Jannen kanssa Sepolle esittelyä varten. Seppo päätti, oliko budjetti valmis lähetettäväksi toimitusjohtaja Jaakko Rauramolle.

Kun Keijo Kulha jäi eläkkeelle 1997 Heleena Savela nimitettiin päätoimittajaksi. Heleenan sihteerinä oli aluksi Sirkka Itkonen, myöhemmin Ulla Koski. Me ”sihteeristö” kaipasimme Keijoa. Hän oli huomioinut ja mielestämme aina arvostanut meitä - ollut aina lämpimän ystävällinen herrasmies.

Lasitalossa

Talon rakentamisesta ja tulevasta muutosta tiedotettiin henkilökunnalle kiitettävästi. Se lopetti arvailut asiasta. Pian taloa rakennettiin Töölönlahdenkadulla täyttä päätä. Muutto alkoi olla päivittäinen puheenaihe lounaspöydässä ja muualla. Näimme piirustuksia ja suunnitelmia talosta. Jokaista kiinnosti tietysti oma tuleva istuinpaikkansa. Toimituksen sihteerit pääsivät käymään talossa rakennustöiden aikana.

Seppo Kievari oli nimitetty Sanoma Osakeyhtiön toimitusjohtajaksi ja Brita hänen sihteerikseen. Seppo tiedusteli haluanko tulla hänen ja Britan kanssa lasitalossa yhdeksänteen, toimitusjohtajan kerrokseen, vai halusinko jäädä toimitukseen entisten työtehtävien pariin. Keskustelin myös Jannen kanssa ja hän toivoi, että jäisin toimituksen puolelle.

Huomasin, että minun työpisteeni oli toimituksen seitsemännessä kerroksessa sijoitettu siten, että tulisin istumaan Jannen sihteerinä vastapäätä. Paikka oli muutoin ihan hyvä, mutta tulisivatko osastojen esimiehet, toimittajat ja joskus käyvä pääluottamusmies puhumaan kanssani siihen. Voisinko levittää budjettia tehdessäni palkkaliuskat ym. pöydälle, jota suojaasi vain matala sermi.

Kerroin pulman Sepolle ja hän järjesti, että suunnitelmaa muutettiin tältä osin. Monia muita isompia, toimituksen kannalta tärkeitä muutoksia jouduttiin tekemään. Sain oman huoneen. Alkoi valtaava muuttourakka. Piti tarkkaan harkita, mitä voi ottaa mukaan. Päivälehdenkarkisto sai loputkin paperistani, jotka arvelin heitä kiinnostavan. Olin niitä ohjeen mukaan matkan varrella lähettänytkin.

Perillä lasitalossa

Muutto oli syksyllä 1999. Asettuminen uuteen ympäristöön vei aikansa. Tilat olivat uudet, mutta lähin "naapuri" oli ennestään tuttu. Artikkelitoimittajat saivat jokainen nyt oman huoneen. Toimituksen- ja päätoimittajien sihteereitä oli nyt kaikkiaan 13. Toimituksen sihteereillä oli työtilat kätevästi kunkin toimituksen yhteydessä. Toimituksen osastojen oli helpompi kommunikoida keskenään. Sitä Sepon peräänkuuluttamaa tiimityöskentelyä oli täällä helpompi saada aikaan.

Aluksi jotkut toimittajat eivät oikein viihtyneet. Moni kaipasi omaa huonettaan Luddalla. Vähitellen näitä puheita ei enää kuulunut. Sihteerit kävivät edelleen aamukahvilla huoneessani, kuten Luddalla. Sihteerien en kuullut "valittavan" muutosta.

Tellestä tuli Reetan sihteeri ja Tuula jatkoi Jannen sihteerinä. Molemmat istuivat nyt kätevästi pomojensa huoneen oven ulkopuolella olevassa työpisteessä, samoin kuin minun avustajani Anne Eväsoja minun huoneeni oven lähellä.

Janne oli nyt vastuussa budjetista suoraan toimitusjohtajalle (Sepolle). Tiukkaa vääntöä oli joka syksy jopa vielä marraskuussa osastojen esimiehet tekivät oman budjettiehdotuksensa ja budjetin kokoaja teki alustavan yhteenvedon. Monta neuvottelua piti käydä ja muutoksia tehdä ennen kuin budjetti oli valmis Jannelle esiteltäväksi. Muut päätoimittajat, Reetta ja Heleena vastasivat omien vastuualueidensa budjetista, samoin Pekka Laakeristo omastaan. Lehden teko oli jo aiemmin siirtynyt tietokoneaikaan. Laakeriston alaisuudessa olevat osastot tukivat toimitusta teknisissä asioissa. Verkkoliitteen perustamisen jälkeen tarvittiin yhä enemmän tekniikan taitajia, jotka tekivät lehteä toimittajien kanssa.

Olin tehnyt yhteistyötä työsuhdeasioissa lakiasiaain osaston, eritoten sen johtaja Kerstin Rinteen kanssa. Hänen johtamansa osasto jäi emoyhtiöön ja Sanomien puolelle tuli oma lakiosasto. Nyt lasitalossa lakiasiaainosasto oli toimitusta lähellä yhdeksännessä kerroksessa. Sinne oli palkattu myös useampi lakimies.

Tein yhteistyötä lakiasiaainjohtaja Veli-Pekka Elosen kanssa. Hän arvosti pitkää kokemustani toimittajien työehtosopimusasioista. Olinhan vuosia tulkinnut työehtosopimusta käytännössä ja saanut aikojen kuluessa jopa joitakin muutosehdotuksiani tekstin selkeyttämiseksi läpi.

Pääläluottamusmies jatkoi entiseen tapaan neuvottelemalla "pienemmistä" asioista kanssani ja toimituksen esimiehet kävivät asioidensa kanssa luonani.

Istuimme Kansallismuseon kokoustilassa tiedotustilaisuudessa. Siinä oli Sanomien johtoa, toimituksen esimiehiä ja muita. Jollekin toimituksen esimiehelle oli soitettu tieto, että World Trade Centeriin New Yorkissa oli tehty isku. Seppo tiedotti meille osanottajille, mikäli tieto oli tullut ja tilaisuus päätettiin saman tien. Tunnelma oli epäuskoinen ja kauhistunut. Toimituksen ihmiset juoksivat lasitaloon töihin. Terrorismi oli viimeistään nyt jokaisen tietoisuudessa ympäri maailmaa.

Kolme vuotta "vilahti" ohitseni. Jäin eläkkeelle kesällä 2002. Minua ei mitenkään ollut vastustanut lasitaloon muutto ja olin viihtynyt siellä. Mutta jos nykyään näen unta, jossa olen töissä, olen aina Luddalla.

Edellä kerrotut menneen työajan tapahtumat muistan parhaiten vain oman eletyn elämäni tapahtumien ja vuosilukujen kautta. Mitään muistiinpanoja ei tullut aikanaan tehtyä. Nuorena ei moista ajattele. Sitten on niin kiire työssä ja omassa elämässä, ettei ennätä. Lopuksi ei enää kannata aloittaa, kun sitä ei tullut aikanaan tehdyksi.

Siis nyt pitää lopuksi sanoa kuten kirjailijat usein tekevät "kaikki mahdolliset virheet ovat omiani ja vastaan niistä yksin".

LIITE KIRJOITUKSEENI LUDDALTA LASITALOON

Kokonaan unohtui kirjoituksestani Helsingin Sanomien ulkomaankirjeenvaihtajat. He seurasivat sijaintimaan asioita ja uutisoivat niistä. Lisäksi oli kotitoimituksessa hoidettavana paljon arkisia työn tekemiseen liittyviä käytännön asioita. Päätoimittajien sihteeri oli päätoimittajien apuna hoitanut niitä. Muistini mukaan aluksi oli vain Lontoon kirjeenvaihtaja, joka päätoimittaja Mertanenkin oli 60-luvulla ollut. Seuraavaksi perustettiin 70-luvun alussa kirjeenvaihtajan paikka Saksaan. Piti hankkia työtilat ja asunto kirjeenvaihtajalle. Päätoimittajien hyvien "suhteiden" ja paikallisten kontaktien avulla se onnistui. Vuokrasopimukset tehtiin kotitoimituksessa.

Sijaintimaassa kirjeenvaihtaja sai pankkitilin avatuksi, kun hänellä oli kiinteä osoite ko. maassa. Kun tuli yllättävä kiireellinen rahan tarve, kirjeenvaihtaja soitti päätoimittajan sihteerille, joka välitti päätoimittajan hyväksymän pyynnön pääkassalle rahan lähettämistä varten. Aluksi ei toimituksessa ollut luottokortteja nopeana apuna. Sittenkin kirjeenvaihtajat saivat käyttöönsä heille nimetyn yhtiön luottokortin. Vielä ei muilla toimittajilla niitä ollut. Ulkomaan työmatkalle lähtevä toimittaja sai mukaansa käteistä rahaa ja matkashekkejä. Monesti työmatka venyi ja rahaa tarvittiin lisää. Yhtenäkin aamuna töihin tullessani (70-luvun alussa) oli iso lappu kolmannen kerroksen työpöydällä, siinä Olli Kivinen, ulkomaanosaston esimies pyysi lähettämään kiireesti rahaa toimittajalleen Turkissa. "Kaunis tyttö, ennen kuin muuhun ryhdyt lähetätkö rahaa pulmassa olevalle miehellemme". Olli oli aina kohtelias ja osasi "vetää oikeasta narusta" ja sai sihteerin tekemään asian saman tien. Kun Erik Tavaststjärna lähti New Yorkiin työmatkalle, hän ei halunnut matkashekkejä, vaan otti, meidän kaikkien kauhuksi, rahat valkoisessa muovikassissa mukaansa.

Kirjeenvaihtajapaikkoja perustettiin lisää "tasaiseen tahtiin". Lontoosta Sanomat osti oman talon. Muissa maissa kirjeenvaihtajille hankittiin asunto ja työtilat. Kun -75 toimituksessa alettiin tehdä työsopimukset, myös kirjeenvaihtajan työsuhde-ehdot pantiin tarkemmin paperille. Työsopimuksen liitteessä ehdot määriteltiin aina kunkin sijaintimaan olosuhteet huomioiden. Niiden selvittämisestä tuli yksi mielenkiintoinen työtehtävä. Esimerkiksi Washingtoniin (Lauri Karenin jälkeen) lähti Kyösti Karvonen perheensä kanssa. Oli sovittava, mitä vakuutuksia perhe tarvitsi. Yhdysvalloissa mm. sairauskulut olivat korkeita Oli huomioitava, että kotimaassa he olisivat olleet julkisen terveydenhuollon piirissä. Paikallismaan olosuhteet piti huomioida jo sovittaessa kirjeenvaihtajaksi lähtevän kanssa työehdoista.

Kirjeenvaihtajat kävivät kotitoimituksen käyntien yhteydessä myös sihteerää tapaamassa. Oli tullut tavaksi hankkia heille yhtiön pieniä (helposti mukana vietäviä) pr-tavaroita. Englannin kirjeenvaihtaja Erkki Ami kävi tervehtimässä (joskus - 80-luvulla) ja huikkasi jo ovelta "moi sytskäri-Soile". Tuolloin yhtiön asiakaslahjana olivat myös pienet tupakansytyttimet. Ne eivät painaneet paljon matkalaukussa. Myöhemmin tulivat kirjeenvaihtajien yhteiset tapaamiset nk. kirjeenvaihtajapäivät Helsingissä. Oli mukava tavata kaikkia kirjeenvaihtajia säännöllisin väliajoin.

Monissa kirjeenvaihtajien asioissa, jopa henkilökohtaisissa tuli oltua mukana, tietysti vielä lasitalossakin. Nykyään, kun kaikilla on henkilökohtaisetkin luottokortit ei 70- ja 80- luvun "ulkomaan matkajan" rahapulmia monikaan ymmärrä.